

СЕМАНТИЧНА МОДЕЛЬ МЕРОНІМІЧНИХ ВІДНОШЕНЬ У РІЗНОСТРУКТУРНИХ МОВАХ

Материнська О.В.,

Інститут філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Статтю присвячено моделюванню відношень між частиною та цілим (меронімічних відношень) у лексичній системі мови. Визначено основні параметри дослідження системи меронімів (найменувань частин цілого), з-поміж яких: визначення їхніх структурних та семантичних типів, висвітлення способів експлікації цілого у найменуванні частини, шляхів розвитку полісемії досліджуваних лексичних одиниць, особливостей категоризації відношень між частиною та цілим у різноструктурних мовах, встановлення семантичних закономірностей та міжмовних узагальнень щодо семантичного розвитку меронімів.

Ключові слова: мероніми, меронімія, найменування частин цілого, полісемія, структурно-семантичні особливості, семантичний тип, антропоморфна метафора, категоризація.

Статья посвящена моделированию отношений между частью и целым (меронимических отношений) в лексической системе языка. Определены параметры исследования системы меронимов (наименований частей целого), среди которых: установление их структурных и семантических типов, определение способов экспликации целого в наименовании частей, путей развития полисемии исследуемых единиц, установление особенностей категоризации отношений между частью и целым в разноструктурных языках, семантических закономерностей и межязыковых обобщений касательно семантического развития меронимов.

Ключевые слова: меронимы, меронимия, наименования частей целого, полисемия, структурно-семантические особенности, семантический тип, антропоморфная метафора, категоризация.

The article is devoted to the modeling of the Part-Whole (meronymic) relations in the lexical system. The main research planes of the lexical units denoting parts (meronyms) are highlighted. The said parametric planes encompass: meronyms' semantic and structural types, the ways of explicating the wholes in their parts' names, the patterns of meronyms' polysemy development, the peculiarities of the categorization of Part-Whole relations in languages belonging to various families, semantic regularities and interlingual correlations pertaining to meronyms' semantic development.

Key words: meronyms, meronymy, nouns denoting parts of whole, polysemy, structural and semantic peculiarities, semantic type, anthropomorphic metaphor, categorization.

1. Вступні зауваження. Створення семантичної типології, пошук семантичних універсалій та закономірностей розвитку семантичної структури слова, встановлення відмінностей у мовній картині світу та визначення їхнього впливу на семантику лексичних одиниць, з'ясування мовних та позамовних чинників, що обумовлюють розвиток лексичної системи, становлять лише частку з кола питань, яке виникає у руслі зіставного та типологічного опису лексичної семантики у різноструктурних мовах. Без системного уявлення про процеси формування значень слів неможливо створювати сучасні системи перекладу, укладати словники, інтегрувати до навчального процесу новітні технології засвоєння та швидкого опанування різних мов, розробляти сучасну теорію лексичної семантики.

Системне та послідовне вивчення лексичного складу мови потребує розробки комплексної моделі семантичного опису лексики, застосування виважених критеріїв добору матеріалу та його класифікації, єдиних параметрів зіставлення

досліджуваних одиниць у різноструктурних мовах. У якості моделі для вивчення закономірностей розвитку певної ділянки лексичного складу мови найбільш придатними є тематичні групи базової лексики, яка, як правило, відображає логічні зв'язки предметного світу. Наукова новизна та конкурентоспроможність іновативних рішень у галузі дослідження та викладання іноземних мов залежить безпосередньо від створення підґрунтя для ефективної імплементації здобутих нових знань та вибудованих емпіричних моделей систематизації мовних явищ.

1.1. Досліджуваний у цій розвідці тип таксономічних відношень у мові (меронімію) розглянуто з урахуванням напрацьованих сучасної лінгвістики в межах семантичних досліджень лексики в різних мовах; розроблено власну модель опису базового семантичного відношення меронімії та засобів його реалізації на матеріалі різноструктурних мов; визначено спільні та відмінні риси у їхній семантиці та структурі. Меронімія є одним із найважливіших типів семантичних та логічних відношень у мові, інструментом когнітивного

мислення, який дозволяє за допомогою процесів синтезу та сегментації отримуваних фактів систематизувати та класифікувати вже набуті та нові знання. Мероніми — іменники на позначення частини цілого (нім. *Ast*, англ. *branch* — гілка (дерева); нім. *Ohr*, англ. *ear* — вухо; нім. *Teil* — частина, *Stück* — шматок, *Element* — елемент, англ. *part* — частина, *piece* — шматок і под.) — характеризуються значним словотворчим та семантичним потенціалом, що дозволяє говорити про їхню виключно важливу роль у формуванні та поповненні лексичного складу мови. Меронімічні відношення забезпечують системність та ієрархічну впорядкованість лексичної системи мови попри всю різноманітність семантичних зв'язків у ній, виконують інтегруючу функцію.

1.2. Відношення між частиною та цілим були описані за допомогою базових логічних аксіом у працях Платона [22] та Аристотеля [5], системно досліджувалися у формально-онтологічному руслі [12], знаходилися в центрі уваги філософії, викликали великий інтерес з боку формальної логіки та математики. З-поміж аксіоматичних характеристик відношень між частиною та цілим у формальній логіці наявні, наприклад, такі постулати [11, р. 31]: ASYM (аксіома асиметрії): коли $a < b$, тоді не може бути $b < a$; TRANS (аксіома транзитивності): якщо $a < b$, а також $b < c$, то $a < c$ (тобто якщо a є частиною b , а b , у свою чергу, є частиною c , тоді a є також частиною c) тощо. Проте лінгвістика тривалий час не вважала цей тип відношень релевантним для вирішення питань вивчення лексичної системи мови. Меронімію почали досліджувати в межах вивчення семантичних відношень у мові у 80–90 роках XX ст., питання їхньої когнітивної значущості вирішувалося у студіях М. Айріс, М. Евенс, Б. Літовітц; Д. Германна, М. Вінстона, Р. Чаффіна та інших дослідників [4; 6; 7; 13; 23; 27]. Створення системної моделі меронімічних відношень передбачає встановлення корелятивних відношень між їхньою семантичною та структурною організацією, ця студія спирається на численні розвідки у галузі вивчення словотвору німецької та англійської мов [8; 10; 14; 15; 21; 24; 26].

1.3. **Актуальність** цього дослідження визначається новою інтерпретацією меронімічних відношень у мові як стрижневих та системоутворювальних, таких, що є важливими для парадигматичної організації лексичної системи мови та прогнозування закономірностей її розвитку. Мероніми не були предметом окремого лінгвістичного дослідження як лексична підсистема, що становить значний шар базової лексики; їхні структурно-семантичні особливості не розглядалися комплексно на матеріалі повного мовного корпусу.

Розроблений концептуальний апарат роботи створює методологічну основу для проведення подальших досліджень лексичної семантики в межах споріднених та неспоріднених мов. Теоретичні висновки та узагальнення, отримані в результаті проведеного дослідження, є внеском у загальну теорію лексичної семантики й заповнюють маловивчений на сьогодні її розділ — системні відношення між частиною та цілим у мові.

1.4. **Мета** пропонованого дослідження полягає у визначенні структурно-семантичних особливостей меронімів (найменувань частин цілого) у різноструктурних мовах, розробці моделі їхнього системного опису, виявленні закономірностей формування та семантичного розвитку.

Об'єктом дослідження є система меронімів, зокрема лексеми на позначення частин цілого (мероніми) в споріднених та неспоріднених мовах та їхні лексико-семантичні варіанти (ЛСВ). **Предмет дослідження** — структурні та семантичні особливості меронімів, їхні взаємодіючі відношення у різноструктурних мовах.

Наукова новизна здійсненого дослідження полягає в тому, що вперше комплексно розглянуто один з основних типів семантичних відношень у лексичній системі мови — відношення між частиною та цілим (меронімію) на матеріалі різноструктурних мов. Новим є підхід до виокремлення меронімів в окрему лексичну підсистему, який дозволяє створити модель всебічного й детального аналізу структурних та семантичних особливостей досліджуваних лексичних одиниць, установити кореляції між їхнім словотворчим та семантичним потенціалом, виявити стереотипи сегментації цілого носіями досліджуваних мов та встановити вплив цих уявлень на формування семантики проаналізованих меронімів. Увагу приділено виокремленню закономірностей семантичного розвитку меронімів, взаємодії між їхніми структурними та семантичними типами, створенню моделі комплексного опису ділянки лексичного складу мови, яка може бути застосована для дослідження будь-якої іншої лексичної підсистеми, опису іншого типу семантичних відношень у мові, а відтак сприяє систематизації та подальшому дослідженню лексичної системи мови загалом.

1.5. Створення *комплексної моделі дослідження* меронімічних відношень потребувало залучення значного за обсягом мовного матеріалу та різноаспектного підходу.

Параметри типологічного дослідження меронімів, виведення семантичних закономірностей їхнього розвитку та особливостей категоризації відношень між частиною та цілим у цій статті продемонстровано на прикладі дослідження найменувань частин тіла, яке спирається на

емпіричний матеріал, який становлять лексеми на позначення найменувань частин тіла людини (далі НЧТ, соматизми) в 11 мовах набору (індоєвропейських та урало-алтайських) [1; 16; 17]. Мовний набір склали: 1) індоєвропейські мови: германські (англійська, німецька), романські (іспанська), балтійські (латиська), слов'янські (російська, українська); 2) алтайські, а саме тунгусо-маньчжурські мови (евенкійська, евенська (ламутська)); 3) фінно-угорські мови (мокшанська); 4) палеоазіатські мови (нівхська, або ж гіляцька лише умовно належить до палеоазіатських мов й тяжіє до алтайських мов або ж розглядається як ізольована мова); 5) японська мова. За основну одиницю дослідження взято ЛСВ кожного НЧТ у мовах, що зіставляються. Загальна кількість вибірки становить 665 НЧТ (2882 ЛСВ), де стандартна мова представлена 665 НЧТ (1867 ЛСВ), у сленгу та термінологічній галузі досліджено 109 НЧТ (304 ЛСВ) та відповідно 150 НЧТ (711 ЛСВ).

Загальні критерії дослідження системи меронімів розроблено на матеріалі десяти виокремлених тематичних груп меронімів у двох германських мовах (німецькій та англійській) [1; 2; 3]. Емпіричний матеріал складають лексичні одиниці, отримані шляхом суцільної вибірки з репрезентативних тлумачних та перекладних словників німецької та англійської мов. Для відбору та аналізу мовного матеріалу було використано також тематичні, ідеографічні, етимологічні словники, електронні бази даних (Projekt Deutscher Wortschatz, 1998–2012), енциклопедичні джерела тощо. Загальний обсяг вибірки під час дослідження системи меронімів становить 4730 лексичних одиниць (6098 ЛСВ) у німецькій мові та 1888 лексичних одиниць (6091 ЛСВ) у англійській мові. Отже, у двох досліджуваних мовах проаналізовано 6618 лексичних одиниць, загальна кількість їхніх значень складає 12 189 ЛСВ.

2. Тематична класифікація меронімів з урахуванням надбань системного дослідження вокабуляру. Тематична класифікація меронімів, розроблена на матеріалі німецької та англійської мов, спирається на загальноприйняті синоптичні схеми лексичного складу мови (Ф. Дорнзайф та ін. [9; 25]), тезаурусні словники лексики німецької та англійської мов. До тематичного складу меронімичної лексики належать такі десять тематичних груп: 1) соматизми (найменування частин тіла людини та тварини): нім. *ohr*, англ. *ear* — вухо; нім. *pfote*, англ. *paw* — лапа; 2) найменування частин живої природи (рослин): нім. *Ast*, англ. *branch* — гілка; 3) найменування частин неживої природи: нім. *Ufer* берег, англ. *riverside* — берег річки; 4) найменування частин артефактів (наприклад, частин посуду): нім. *Henkel* — руків'я (посудини),

англ. *bottleneck* — шийка пляшки; меблів: нім. *Tischbein* — ніжка стола, англ. *tabletop* — поверхня столу; інструментів, зброї: нім. *Klinge*, англ. *blade* — клинець та ін.; 5) найменування частин сукупностей: нім. *Gemeindeglied* — член громади, англ. *delegate* — делегат; 6) позначення поняття «частина»: нім. *Stück* — шматок, англ. *part* — частина, *piece* — шматок; 7) квантитивні мероніми: нім. *Drittel* — третина, англ. *quater* — чверть; 8) локативні мероніми: нім. *Zipfel* — гострий або ж звужений кінчик, англ. *tip* — кінець, кінчик (пальця, язика, сигари); 9) темпоральні мероніми: нім. *Vormittag* — час до полудня, англ. *midday* — полудень; 10) найменування частин процесів: нім. *Schlussphase* — заключна стадія, англ. *closure* — завершення (як фаза) [2, с. 57–60].

2.1. Відмінності у мовній картині світу та їх вплив на семантику та сегментацію меронімів. Меронімія як логічний та семантичний тип відношень у мові забезпечує існування базового когнітивного інструментарію. Процес синтезу та сегментації отримуваної інформації дозволяє формувати сітку ієрархічних відношень та взаємозалежностей між об'єктами дійсності. Антропоцентричність людського світогляду сприяє при цьому виникненню ненаукової, «наївної» картини світу, яка, в першу чергу, відбиває стереотипи людського світогляду, що впливають на типові національно-культурні сценарії, традиційні міфологічні та космологічні уявлення, а відтак обумовлюють існування розбіжностей відповідно до менталітету носіїв певної мови. Екстралінгвістичні чинники долучаються до суто лінгвістичних (як то, різна будова мов та їхні різні типологічні властивості), створюючи унікальний етнокультурний код. З іншого боку, універсальність процесів мислення, подібні асоціативні образи дозволяють говорити про наявність універсальних типів сегментації відношень між частиною та цілим та про семантичні регулярності, притаманні розвитку їхньої полісемії.

Вдалим прикладом унаочнення таких розбіжностей є соматизми, які належать до базової лексики, а відтак мають багато спільного у їхньому семантичному розвитку у різних мовах (див. пункт 2.3.5.), але доводять також існування суттєвих розбіжностей. Так, у німецькій та англійській мовах, існують окремі лексеми на позначення кисті руки та руки від кисті до плеча: англ. *hand*, нім. *Hand* — кисть руки, англ. *arm*, нім. *Arm* — рука від кисті до плеча. В українській, російській, латиській, у суахілі (укр. *рука*, рос. *рука*, лтс. *roka*, суах. *mkono*) одна лексема позначає кисть руки та руку від кисті до плеча (порів. також англ. *foot* — стопа і *leg* — нога, частина ноги вище стопи; нім. *Busen*, англ. *bosom*, ісп. *pecho*, япон. *chibusa*, евен. *укэн*, евенк. *укун* — жіночі груди; нім. *Brust*, англ. *breast*, ісп. *torax*,

япон. *тине*, евен. *тынган*, евенк. *кенгтырэ*, нівх. *н, ырһ, ыр* — грудна клітина, груди, які відповідають укр. *груди*, рос. *грудь*, лат. *krūtis*, мокш. *мямте* з узагальнюючим значенням *груди* [1, с. 49–51].

Для тунгусо-маньчжурських мов характерною є реалізація сегментації тіла на рівні полісемії, коли одна лексема поєднує значення декількох частин тіла, наприклад: мокш. *пря* — голова, мозок, лоб, потилиця; нівх. *иты* — нижня щелепа, підборіддя; евенк. *ханнга* — кисть руки, долоня, стопа. Японська мова засвідчує випадки лексичного синкретизму, коли лексична одиниця позначає відразу два або більше (сукупність) найменувань частин тіла, напр.: *bitoku* — брови та очі, *kōfuku* — рот та шлунок, *mehana* — очі та ніс. З погляду «наївної» анатомії у тілі людини містяться не матеріальні, уявні сутності, подібні до органів (напр., *душа, зір, слух*), а психічні процеси, подібні до матеріальних, пов'язані з певними органами людського тіла. Матеріальні органи набувають особливих функцій, які мають відношення до психіки людини: наприклад, *серце* — орган кровообігу людини — набуває функції органу почуттів (рос. *доброе сердце*, укр. *добре серце*, нім. *gutes Herz*, англ. *kind heart*). Подібні функції, згідно уявлень «наївної анатомії», виконує також НЧТ *груди*: укр. *груди* та рос. *грудь*, вживаються на позначення душі, почуттів, напр., укр. «у *грудях щемить*» — щось непокоїть, переносно про серце [1, с. 56–57]. У японській мові душа локалізована в животі, а в іспанській та українській мовах — у грудях та у серці, які є осередком почуттів. У німецькій мові улюблену людину називають *mein Herz*, букв. — моє серце, а в іспанській мові — *mis ojos*, букв. — мої очі [16, S. 49]. Такі розбіжності обумовлені неспівпадінням у мовній картині світу в носіїв кожної з досліджуваних мов, особливості лінгвокультурного простору.

Різниця у способі категоризації відношень між частиною та цілим є очевидною, навіть якщо звернутися до споріднених німецької та англійської мов. Вплив національно-культурної специфіки на формування моделей конкретних семантичних типів меронімів та на розвиток їхньої полісемії реалізується у сформованості деяких стереотипів щодо сприйняття та сегментації цілого носіями німецької та англійської мов, які зумовлені їхнім менталітетом, соціальним устроєм та історичним перебігом подій. Важливим стереотипом для носіїв англійської мови є асоціація, пов'язана із найменуваннями частин будівель, що втілює ідею «Мій дім — моя фортеця»; згідно із таким стереотипом усі несучі елементи конструкції, підгрунтя, фундамент розвивають переносні значення, пов'язані із відчуттям стабільності, захищеності: англ. *tower*, букв. — вежа, башта, *pillar* — стовп

(опора суспільства, надійна людина), *keystone*, букв. — замковий (ключовий) камінь (склепіння, арки), наріжний камінь; основний принцип. Темпоральні мероніми у німецькій мові вказують на стереотип важливості порядку та чіткості й акуратності у розподілі часу, найдрібніших його сегментів. Це характеризує також темпоральні мероніми в англійській мові, втім ступінь структурованості часового простору в німецькій мові є вищим (нім. *Zahlungstermin* — термін, у який *X* має сплатити *Y*, *Wartezeit* — час очікування, час, протягом якого *X* має зачекати) [2, с. 280–284].

2.2. *Словотворчий потенціал меронімів на матеріалі німецької та англійської мов.* Повне та всебічне дослідження семантики меронімів неможливе без визначення їхньої структурної організації та її впливу на їхній семантичний потенціал. Сфокусувати увагу слід на найбільш продуктивному структурному типі меронімів у німецькій мові та другому за продуктивністю після симплексів та афіксальних моделей утворення меронімів у англійській мові — формуванні меронімів за моделлю детермінативних композитів.

Для німецької мови характерними є двокомпонентні та, рідше, трикомпонентні композити, наприклад, нім. *Schöpftel* — черпак ложки (V+N→N), *Holzfußboden* — дерев'яна підлога (N+(N+N)→N). В англійській мові продуктивними є двокомпонентні мероніми-композити *backrest* — спинка меблів (N+N→N), *bedhead* — узголів'я (N+N→N). Найбільшим потенціалом для формування меронімічної та немеронімічної лексики, окрім безпосередньо найменувань поняття «частина», які можуть брати участь у формуванні меронімів усіх виокремлених тематичних груп меронімів, відзначаються соматизми та найменування частин артефактів: нім. *Gebirgsrücken* — гірський хребет, нім. *Baumwipfel* — маківка дерева, *pinhead* — голівка шпильки. Низьким потенціалом щодо утворення композитів характеризуються найменування частин процесів, сукупностей, темпоральні мероніми, найменування частин неживої природи. Поясненням цьому може слугувати той факт, що людині притаманний антропоцентричний світогляд, тому для неї природним є асоціативне зіставлення об'єктів довкілля зі своїм власним тілом. Саме тематична група соматизмів є дуже продуктивною під час поповнення словникового складу німецької та англійської мов на підставі метафоричного порівняння, незалежно від того, чи йдеться про конкретні (нім. *Handgeld* — завдаток, перша виручка, англ. *foot-and-mouth (disease)* — ящур (хвороба тварин, худоби)) чи про абстрактні поняття (*Ellbogentaktik* — тактика просування вперед через жорстку конкуренцію, проштовхування, *Fingerzeig* — вказівка,

знак, натяк, порада, англ. *brainwash* — промивка мозку, ідеологічна пропаганда чогось, *brain-teaser* — проблема, загадка, *brain-twister* — проблема, що є складною для вирішення).

Класифікація досліджуваних детермінативних меронімів-комполітів відбувалася за допомогою створення формул тлумачення із залученням досвіду класифікації комполітних утворень у працях Х. Вельмана, Л. Ортнер [21; 26] у німецькій мові, Х. Шоу [24] (на матеріалі німецької та англійської мов) та багатьох інших лінгвістів. Найменування кожного семантичного типу містить загальну назву та конкретний підтип семантичної організації комполіта (за семантичною роллю компонента А). У формулах тлумачення використано літеру А на позначення лівого й літеру В для правого (зазвичай основного) компонента комполіта та визначено їхні семантичні ролі у складі комполіта. Додатково використано символ Х на позначення суб'єкта певної дії (агенса) та Y — об'єкта певної дії або ж пацієнта (залежно від семантичної ролі). Проаналізовані детермінативні мероніми-комполіти було розподілено за десятьма основними типами: партитивні, атрибутивні, акціональні, екзистенціальні, локативні, темпоральні, орнативні, бенефактивні, агентивні, каузативні [2, с. 61–66]. Найбільшою продуктивністю характеризуються партитивні та акціональні семантичні типи.

Продемонструвати аналіз окремих семантичних типів меронімів-комполітів можна на прикладі формули тлумачення акціонального семантичного типу [18, S. 76–77]. Акціональні мероніми-комполіти позначають частину за об'єктом дії або за дією («Х впливає на об'єкт А / виконує певну дію над об'єктом А»; «В характеризується дією А, функціонує, виконуючи дію А»). Досліджені мероніми демонструють такі різновиди цього семантичного типу: а) «Афікований об'єкт — позначення частини» за формулою «Х впливає на об'єкт А / виконує певну дію над об'єктом А, використовуючи В»: нім. *Ringfinger* — палець, на якому Х носить каблучку, *Schulterkragen* — широкий комір, який покриває плечі, англ. *plateroom* — кімната, у якій зберігається посуд. Додатково мероніми-комполіти цього типу можуть характеризуватися рестриктивним значенням, наприклад, коли «Х може впливати тільки на об'єкт А, виконувати певну дію тільки над об'єктом А у час / місці В»: *Obsttag* — день, у який їдять тільки овочі; пермисивне значення у випадку, коли «Х може впливати на об'єкт А / виконувати певну дію над об'єктом А у час В / місці В»: нім. *Kaffeepause* — перерва на каву, *Besichtigungszeit* — години відвідування та ін.; б) «Ефікований об'єкт (продукт) — позначення частини» («В є джерелом виникнення А», «Х виготовляє А з В», «В є сировиною для

виготовлення А»): нім. *Tränendrüse* — слізна залоза, нім. *Mantelstoff* — тканина, з якої виготовляють пальто, *boxwood* — самшит, деревина, з якої виготовляють інструменти, дерев'яні вироби; в) «Дія—Частина» («В — частина, призначена для виконання дії А», «В характеризується дією А, функціонує, виконуючи дію А»): нім. *Hüllblatt* — оболонковий лист (зерна), *Bindeglied* — поєднувальна частина. Такі комполіти також можуть мати додаткові значення, наприклад, темпоральні мероніми-комполіти цього типу характеризуються додатковим прескриптивним значенням (нім. *Wartezeit* — час очікування, час, протягом якого Х має зачекати, англ. *teatime* — час традиційного пиття чаю, час подавати чай) або ж перфективним «Х виконав дію А у час / місці В / дія А відбулася у час / місці В» (нім. *Geburtsjahr* — рік народження, англ. *birthday* — день народження та ін. [2, с. 63]).

Існують такі типи вираження цілого у найменуванні частини [2, с. 272–273]:

а) ціле експліковане у найменуванні частини — здебільшого йдеться про мероніми, які є детермінативними комполітами, а саме партитивними комполітами, наприклад, нім. *Flaschenhals* — шийка пляшки, англ. *arrowhead* — вістря стріли, *barrelhead* — дно бочки, *Stühlerücken* — спинка стільця, орнативними (нім. *Flügel Fenster* — вікно зі стулками, англ. *pressroom* — друкарський цех, устаткований друкарськими пресами), акціональними комполітами за типом «ефікований об'єкт (продукт) — матеріал» (нім. *Hemdenstoff* — тканина, з якої виготовляють сорочки, англ. *bowwood* — деревина, з якої виготовляли луки — (загальною кількістю 1291 ЛО у німецькій мові (27,3 % від загальної кількості меронімів у німецькій мові) та 270 ЛО у англійській (14,3 % від загальної кількості меронімів у англійській мові відповідно), більша кількість експліцитного вираження цілого у найменуванні частини в німецькій мові пояснюється більшою кількістю комполітних утворень-меронімів у ній;

б) прототипічне ціле наявне у найменуванні частини імпліцитно, наприклад, нім. *Epilog* — епілог (певного твору, п'єси тощо), *handle* — ручка, руків'я, держак (інструмента); у таких позначеннях частин артефактів холонім формально відсутній у структурі номінації, але на семантичному рівні він є та легко відновлюється шляхом трансформації, коли, щоб витлумачити певний меронім, необхідно додати позначення цілого (3217 ЛО (68 %) у німецькій та 1478 ЛО (78,3 %) в англійській мовах);

в) ціле не виражене у номінації частини ані експліцитно, ані імпліцитно, кількість таких одиниць серед меронімів є незначною: 222 ЛО (4,7 %) у німецькій та 140 ЛО (7,4 %) в англійській мовах; мероніми цього типу зафіксовано

з-поміж найменувань частин матеріалів, із яких щось виробляється, наприклад: у німецькій мові *Substanz* — субстанція, матерія, в англійській *substance* — субстанція, матерія, загальних позначень частини: *Teil* — частина, *Stück* — шматок, англ. *part* — частина (будь-якого цілого), *piece* — шматок, частина (будь-якого цілого). Вплив структурної організації меронімів на їхній словотворчий та семантичний потенціал підтверджує дію принципу природної морфології або теорії маркованості, згідно якої немарковані одиниці належать до найпродуктивніших та найчастотніших мовних типів. Так, саме мероніми, неускладнені словотворчими формантами, тобто немарковані одиниці, розвивають найвищий рівень полісемії, а мероніми-композиції, як марковані, мають більш вузькоспецифічні значення [20, S. 193–226].

2.3. Семантичний потенціал меронімів. Дослідження динаміки семантичної організації меронімів потребує багатоаспектного підходу.

2.3.1. Відстежити напрямок розвитку прямих та переносних значень меронімів допомагає вивчення їхнього семантичного обсягу у *діахронічній перспективі*. На матеріалі германських та слов'янських мов було досліджено семантику соматизмів. З'ясовано, що спочатку пряме значення соматизмів у більшості випадків було сформовано у напрямку семантичного переносу з найменувань частин артефактів на найменування частин тіла, на той час як на сьогоднішній день спостерігається утворення чисельних переносних значень у зворотньому напрямку, що сприяє розвитку антропоморфної метафори. Так перенос значення (перерозподіл у межах тематичної групи: предмети домашнього вжитку / частини тіла людини) відбувається за метафоричним типом зміни значення НЧТ, який базується на відношеннях подібності між зіставлюваними об'єктами [16, S. 70]: у двн. період німецька лексема *Kopf* означала «келих для пиття» — *Trinkgefäß, Becher, Schopfggefäß*, у свн. (XIII ст.) розвинулося значення «щось, що має форму келиха», *Schalenförmiges*, пізніше на підставі подібності відбувся перенос на позначення голови людини й з'явилося значення «задня частина голови, черепна коробка», *Hinterhaupt, Hirnschale*, а з XVI ст. в ужитку вже повністю закріпилося значення «голова», *Haupt*; у нім. *Schädel* та англ. *skull* — череп — відбувся подібний перенос значення за схожістю форми та функції: келих для пиття, коробочка (XIII ст.), кришка → черепна коробка (XIV ст.).

Наразі за допомогою основ-соматизмів утворюються найменування частин артефактів, частин рослин, частин неживої природи і под., наприклад, англ. *riverhead* (букв. голова ріки) — виток ріки [16, S. 362]. Персоніфікація неживої природи є ще одним типовим проявом

антропоморфної метафори та егоцентричної моделі просторової орієнтації (наприклад, позначення частин скелі: нім. *Bergrücken* (букв. спина скелі, гірського хребта) — гірський кряж, верхня лінія, крайка гірського хребта, нім. *Bergnase* (букв. ніс скелі) — виступ скелі, нім. *Bergfuß* (букв. нога скелі) — підніжжя скелі). У межах системи меронімів можна говорити про систему метафори, що поєднує «анатомічну», «зоологічну», «фітонімічну» метафори з топологічними уявленнями людини та створює великі можливості для їх об'єднання за допомогою аналогії.

2.3.2. Комбінація семантичних ознак, що визначає семантичну структуру основного значення меронімів є важливим параметром моделювання їхньої семантики та дозволяє виокремити корелятивні відношення між ними, наприклад, «кваліфікативна» ознака, що визначає належність до цілого, є інтегральною та фіксується у значенні всіх досліджуваних меронімів; вона визначає також інші диференційні ознаки залежно від виду цілого та реалізується за такими типами [2, с. 286]: а) меронім позначає частину, компонент складного конкретного цілого або ж частину певного поняття: нім. *Hemdärmel* — рукав сорочки, англ. *broomstick* — мітлище; б) меронім позначає частину, компонент певного виду конкретного цілого або ж виду певних понять: нім. *Griff* — руків'я (різних інструментів); в) меронім позначає частину будь-якого цілого: нім. *Teil*, англ. *part* — частина, нім. *Stück*, англ. *piece* — шматок.

Комбінація семантичних ознак у семантичній структурі мероніма «частина» + «форма» + «субстанція» є ідентифікуючою щодо цілого, наприклад, нім. *Holz Tür* — дерев'яні двері, натомість комбінація семантичних ознак у семантичній структурі мероніма «частина» + «локативна» ознака не є ідентифікуючою щодо цілого: нім. *Vorderteil*, англ. *forepart* — передня частина.

Наявність ознаки «відчужуваності» зумовлює виникнення семи «типу виокремлення частини з цілого», наприклад, відрізана певним інструментом частина: нім. *Schnitz* — скіпка, остружок, *Scheibe* — скибка, шматок, англ. *offcut* — відрізаний шматок, *cutout* — вирізаний, відрізаний шматок; відірвана частина: нім. *Abriß* — відірвана частина (чогось). Зазначена сема пов'язана з семантичною ознакою «деформованості», «низької вартості, цінності», наприклад, англ. *rag* — лахміття, клапоть — має переносне значення: дешева сукня, яка погано сидить, лахміття тощо. Утім у випадках, коли вилучення частини з цілого є не випадковим та має певну мету, ціле не сприймається як зруйноване, знищене, але як таке, з якого вилучено певний елемент без шкоди для його цілісності, наприклад, нім. *Auszug* — витяг (з документа, вибране місце

з твору); частина фотоапарата, що висувається; шухляда.

2.3.3. Меронімам, як у німецькій, так і у англійській мові притаманний розвиток *полісемії*, який можна визначити за допомогою такого параметру, як *рівень полісемії* (співвідношення кількості значень до кількості лексем, що їх виражають). Зазначений параметр є необхідним під час *аналізу досліджуваних лексичних одиниць у інших функціональних стилях* та для об'єктивного зіставлення отриманих даних, наприклад, на матеріалі німецької, англійської, української та російської мов рівень полісемії соматизмів було визначено у сленгу та у галузі термінології. Як свідчать отримані дані, в цілому індекс полісемічності НЧТ-термінів [1; 188–189] у німецькій мові (4,33) є істотно вищим, ніж рівень полісемічності НЧТ у сленгу (2,34) або ж у стандартній мові (2,97), що свідчить про більший семантичний потенціал НЧТ у галузі термінології, порівняно зі сленгом та стандартною мовою. Це можна пояснити конкретністю значень НЧТ, що є дуже продуктивними у галузі предметних, конкретних та точних понять, за рахунок полісемії соматизми є активним донором міжгалузевої термінології [16, S. 178–181].

2.3.4. *Класифікація та каталогізація основних моделей метафоричних та метонімічних переносів меронімів* є важливою для конкретних узагальнень щодо закономірностей їхнього семантичного розвитку, наприклад, у індоєвропейських та урало-алтайських мовах зафіксовано продуктивні моделі переносів з соматизмів на позначення частин артефактів, неживої природи за схожістю форми та функції, розташування (япон. *ashi* (букв. нога) — ніжка меблів, (ісп. *pie* (букв. нога) — підніжжя гори, осад у напої, основа, фундамент; переносів на позначення певних властивостей (ісп. *brazo* (букв. рука) — хоробрість, мужність, могутність, сила, нім. *Kopf* (букв. голова) — розум, розумність) тощо.

Семантичний обсяг НЧТ у сленгу формується за рахунок численних метонімічних переносів, які також можуть мати метафоричне підґрунтя, а саме переносів з НЧТ на позначення людини за: соціальним критерієм (професією, напр. англ. *ear* (букв. вухо) — поліцейський, англ. *mouth* (букв. рот) — адвокат), характеристикою розумових здібностей та душевних якостей (напр. нім. *Gebiß* (букв. щелепа) — нестерпна, сварлива людина), статтю, віком (при цьому значення може мати позитивну або негативну конотацію) напр. англ. *head* (букв. голова) — молода дівчина або жінка, рос. *пупок* — юнак (зневажливо), зовнішністю напр., нім. *Knochen* (букв. кістка) — кістлява людина; за родинними або дружніми стосунками, напр. нім. *Zahn* — подружка, герл-френд, укр. *череп* — батько. Зафіксовано метонімічний

перенос з НЧТ на назву наркотиків: англ. *lid* (букв. повіка) — порція маріхуани, англ. *nose* (букв. ніс) — кокаїн [16, S. 158–161].

Сленгова лексика у зіставленні із стандартною мовою характеризується високим ступенем емоційності та оцінності. У сленгових метафоричних та метонімічних номінаціях на позначення людини та її якостей переважає негативізм як при позначенні зовнішніх, так і при описі внутрішніх рис, бо сленгу властиве перебільшення, сфокусованість на гротескному, фамільярність, бажання вразити та навіть шокувати співрозмовника, цей функціональний реєстр мови вказує на андрогінність людського мислення на тлі загального антропоцентричного спрямування пізнавальних процесів. Значна кількість метафоричних та метонімічних переносів під час розвитку полісемії НЧТ у сленгу описують «чоловічий світ», це включає: характеристику жінок, їхньої зовнішності, велика кількість переносних значень пов'язана з цариною техніки та електронного обладнання (особливо комп'ютерів, авто), відображає відношення чоловіків з приятелями, друзями та дає їхню характеристику.

Компактність, давнє походження, висока частотність НЧТ сприяють розвитку їхньої полісемії у галузі термінології та прискорюють інтегрування до основного лексичного складу різних терміносистем. Одним з основних способів семантичного термінотворення є антропоморфна метафора: англ. *head* (букв. голова) — головка циліндру (авто.); англ. *knee* (букв. коліно) — коліно (техн.), укр. *коліно*, рос. *колєно* — коліно труби; нім. *Rumpf* (букв. тулуб) — корпус судна (морське). НЧТ-терміни характеризуються можливістю утворення різних переносних значень відразу в декількох терміносистемах на основі різних асоціацій.

2.3.5. *Семантичні універсалії та міжмовні узагальнення на прикладі соматизмів у індоєвропейських та урало-алтайських мовах*. До основних результатів дослідження семантики лексичних одиниць належить виокремлення закономірностей їхнього семантичного розвитку. У результаті проведеного дослідження семантики соматизмів у індоєвропейських та урало-алтайських мовах було зафіксовано 43 регулярні моделі переносу значення у досліджуваному мовному наборі та визначено 60 семантичних закономірностей (моделей переносу значення, зафіксованих у менш ніж 50 % мов досліджуваного набору). 3-поміж 43 виявлених семантичних регулярностей 3 спостерігаються у всіх 11 досліджуваних мовах: *нога* → *лапа тварини*; *стопа* → *підшва ноги, черевика*; *горло* → *лотка, гортань*. 3-поміж інших семантичних закономірностей такі, як: *нога* → *ніжка меблів, основа, опора*; *бік* → *бокова сторона, площа*; *обличчя* → *вираз обличчя, мозок* → *розум*; *зуб* →

зубець інструмента та ін [19, S. 364]. Більшість семантичних збігів у тематичній групі НЧТ виникає внаслідок спільності уявлень людини про своє тіло та навколишній світ.

Можна констатувати існування таких узагальнень імовірного характеру щодо розвитку структури та семантики НЧТ: якщо НЧТ характеризуються високим рівнем полісемії, то це переважно кореневі НЧТ, та навпаки, якщо НЧТ є кореневими, то вони мають здатність до розвитку високого ступеня полісемії; якщо НЧТ належить до «базових» або ж загальнонавживаних одиниць та характеризується високою частотністю, то це переважно кореневе НЧТ; якщо НЧТ існує у формі описового словосполучення, або ж представлено похідною лексемою, композитом, то воно розвиває зазвичай низький рівень полісемії; якщо йдеться про утворення НЧТ в алтайських мовах, то воно у чисельних випадках утворене за допомогою архаїчних суфіксів множини; якщо це НЧТ в алтайських, фіно-угорських, в іспанській мовах, то вони характеризуються розвиненою синонімією, на позначення однієї й тієї ж частини тіла, існує декілька, майже ідентичних за змістом, лексем; полісемія НЧТ корелює з їх синонімією: НЧТ з високим рівнем полісемії, мають невелику кількість синонімів — прямих відповідників тощо. Тип семантичної організації НЧТ знаходиться у прямій залежності від структури їх прямого значення: чим більше подібних сем виявляється у прямому значенні еквівалентних НЧТ, тим більше подібних моделей розвитку їхніх переносних значень. Типи метафоричних та метонімічних переносів у процесі розвитку переносних значень НЧТ відображають основну спрямованість семантичних ознак у прямому значенні — це розташування, функція «інструментальності», конституційна функція (функція складової, деталі іншого предмета) тощо [19, S. 367–368].

Розроблена модель дослідження меронімічних відношень у різноструктурних мовах може бути екстрапольована на вивчення інших ділянок лексичної системи мови та є важливою для систематизації та універсалізації параметрів опису певного типу семантичних відношень у мові. У результаті дослідження розроблено типологічну анкету для вивчення тематичної групи лексик на матеріалі різних мов [1, с. 211–213].

4. Зазначене дозволяє зробити такі **висновки** щодо семантичної моделі меронімічних відношень у різноструктурних мовах:

4.1. Меронімія є одним із видів таксономічних зв'язків у мові, який належить до базових механізмів мислення людини, діалектичного протиставлення процесів синтезу й сегментації лінгвістичного та екстралінгвістичного знань про навколишній світ. Підтвердженням цього

є здатність меронімів у переносному вживанні позначати ціле та, навпаки, задля позначення меронімів також може бути використане позначення цілого, моделюється замкнений семантичний цикл.

4.2. Створення системної моделі опису меронімічних відношень у лексичній системі мови передбачає здійснення різноаспектного аналізу їхнього словотворчого та семантичного потенціалів, із фокусуванням на внутрішньосистемних корелятивних відношеннях між їхньою структурною та семантичною організацією. Залучення діахронічної перспективи, дослідження меронімів у різних функціональних стилях мови, зіставлення та верифікація отриманих даних на матеріалі різноструктурних мов надає можливість робити міжмовні узагальнення щодо семантичних закономірностей їхнього розвитку в межах лексичного фонду мови, їхнього значення як інтегративного чинника в ній, надає інформацію про особливості когнітивних процесів та формування національно-культурних стереотипів.

4.3. Спільні риси структурних типів і моделей меронімів зумовлені особливостями будови досліджуваних мов та ступенем їхньої генетичної спорідненості. Генетична спорідненість мов набору, з іншого боку, не є вирішальною для формування семантичної структури меронімів, оскільки виявлені на матеріалі дослідження соматизмів семантичні універсалії вказують на ідентичність багатьох асоціацій, пов'язаних зі сприйняттям людиною свого тіла, що пояснюється антропоцентричним характером її мисленнєвої діяльності. Попри універсальність семантичних відношень між частиною та цілим, навіть близькоспоріднені мови засвідчують розбіжності у продуктивності окремих структурних типів та моделей, зумовлені відмінностями у способах реалізації відношення меронімії словотворчими засобами та засобами розвитку полісемії, важливим фактором є також вплив національно-культурної специфіки на формування моделей конкретних структурних та семантичних типів меронімів, сформованість деяких стереотипів щодо сприйняття та сегментації цілого носіями різних мов, які зумовлені їхнім менталітетом, соціальним устроєм та історичним перебігом подій.

4.4. Між семантичними типами меронімів-композитів та їхнім словотворчим потенціалом фіксуються корелятивні відношення. Найпродуктивнішими семантичними типами, за якими утворюються еноцентричні та екзоцентричні композити, що належать до меронімічної, але також до немеронімічної лексики, є партитивний та акціональний семантичні типи. Експлікація цілого у назві частини є характерною рисою меронімів — детермінативних

композитів переважно партитивного та орнативного семантичних типів. Більшість меронімів містить інформацію щодо цілого, до якого вони належать імпліцитно у своєму значенні, яке визначається певною комбінацією семантичних ознак.

4.5. Про базовість семантичного відношення між частиною та цілим у мові свідчить система регулярних моделей метафоричних та метонімічних переносів під час розвитку полісемії. Такі переноси мають антропоморфний характер та свідчать про категоризацію дійсності людиною через призму свого власного сприйняття, отже можна стверджувати, що вся система семантичних взаємовідношень меронімів є наслідком антропоцентричного характеру лінгвокогнітивної діяльності людини.

4.6. Результатом цього дослідження є комплексний опис структурно-семантичних особливостей меронімів, виокремлення їх як окремої лексичної підсистеми, що пов'язана складною мережею взаємовідношень та є важливою для розвитку як меронімічної, так і немеронімічної лексики, оновлення та поповнення лексичного складу мови. Каталогізація метафоричних та метонімічних моделей розвитку полісемії меронімів дозволяє прогнозувати їхній подальший розвиток.

Перспектива запропонованого дослідження полягає у можливості використання розробленої моделі опису меронімічних відношень у мові для дослідження перетинів меронімії та гіпогіперонімії, інших видів семантичних відношень із застосуванням розробленого концептуального апарату на матеріалі різних мов.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Материнська О.В.* Типологія найменувань частин тіла : [монографія] / О.В. Материнська. — Донецьк : ДонНУ, 2009. — 295 с. — (Типологічні, зіставні, діяхронічні дослідження ; Т. 5).
2. *Материнська О.В.* Меронімічні відношення в лексичній системі німецької та англійської мов : [монографія] / О.В. Материнська. — Донецьк : Всеукраїнське держ. багатопрофільне видавництво «Донбас», 2012. — 360 с. (Типологічні, зіставні, діяхронічні дослідження. — Т. 8).
3. *Материнська О.В.* Моделювання меронімічних відношень у лексичній системі мови // Мовознавство. Науково-теоретичний журнал інституту мовознавства ім. О.О. Потебні та українського мовно-інформаційного фонду НАН України. — Київ : Видавничий дім «Академперіодика» НАН України, 2013. — № 6 (273). — С. 58–67.
4. *Andersen E.* Lexical Universals of Body-Part Terminology / Elaine Andersen / Universals of human languages [Ed. by J.H. Greenberg]. — Vol. 3. Word structure. — Stanford, California : Stanford University Press, 1978. — P. 335–368.
5. *Aristotle.* The Metaphysics / Aristotle [translated by H. Tredennick]. — London ; New York : William Heinemann Ltd., G.P. Putnam's Sons, 1912. — 473 p.
6. *Brown C.H.* Paradigmatic Relations of Inclusion and Identity II: Meronymy / Cecil Brown // Lexicology : an international handbook on the nature and structure of words and vocabularies : [in 2 volumes] / Ed. by D.A. Cruse, F. Hundsnurscher, P.R. Lutzeier. — Vol. 1. — Berlin ; New York : Walter de Gruyter, 2002. — P. 480–485.
7. *Cruse D.A.* On the Transitivity of the Part-Whole Relation / Alan D. Cruse // Journal of Linguistics. — 1979. — Vol. 15/1. — P. 29–38.
8. *Donalies E.* Die Wortbildung des Deutschen. Ein Überblick / Elke Donalies. — Tübingen : Gunter Narr Verlag, 2002. — 190 S. (Studien zur deutschen Sprache. Forschungen des Instituts für deutsche Sprache ; Bd. 27).
9. *Dornseiff F.* Der deutsche Wortschatz nach Sachgruppen / Franz Dornseiff. — Berlin ; New York : Walter de Gruyter, 2004. — 933 S.
10. *Dressler W.* On Word Formation. Natural Morphology / Wolfgang Dressler // Wiener Linguistische Gasette. — 1981. — № 26. — p. 3–13.
11. *Gerstl P., Pribbenow S.* Midwinters, End Games and Body Parts. A Classification of Part-Whole Relations // Parts and Wholes. Integrity and Granularity / [C. Eschenbach, W. Heydrich (Edit.)]. — Bericht 49. — Hamburg : Graduirtenkolleg Kognitionswissenschaft, Universität Hamburg, 1995. — S. 23–49.
12. *Husserl E.* Zur Lehre von den Ganzen und Teilen / Edmund Husserl // Logische Untersuchungen. — Hamburg : Felix Meiner Verlag, 2009. — 813 S. — (Philosophische Bibliothek ; Bd. 601).
13. *Iris M.A.* Problems of the Part-Whole Relation / Madelyn Ann Iris, Bonnie E. Litovitz, Martha Evens // Relational model of the lexicon. Representing knowledge in semantic networks (Studies in natural language processing). — Cambridge ; New-York ; New Rochelle ; Melbourne ; Sydney : Cambridge University Press, 1988. — P. 261–287.
14. *Kastovsky D.* Wortbildung und Semantik / Dieter Kastovsky. — Düsseldorf : Schwann-Bagel GmbH ; Bern ; München : Francke Verlag, 1982. — 334 S.

15. *Mayerthaler W.* Ikonismus in der Morphologie / Willi Mayerthaler // Zeitschrift für Semiotik. — 1980. — Band 2. — Heft 1/2. — S. 20–37.
16. *Materynska O.* Typologie der Körperteilbenennungen: [Monographie / [Hgg. Andrzej Kaṭny, Katarzyna Lukas, Czesława Schatte] / Olena Materynska. — Frankfurt am Main ; Berlin ; Bern ; Bruxelles ; New-York ; Oxford ; Warszawa ; Wien : Peter Lang, 2012. — 246 S. (Danziger Beiträge zur Germanistik. — Bd. 41).
17. *Materynska O.* Typologische Verallgemeinerungen im Bereich der Meronymie / Olena Materynska // Vielheit und Einheit der Germanistik weltweit : XII. IVG Kongress, 30.07–07.08.2010 : Akten des XII internationalen Germanistenkongresses, Warschau 2010 Interkulturelles Verstehen und Kontrastives Vergleichen. Band 13 : Formen literarischer und interkultureller Zusammenarbeit. — Frankfurt am Main u.a. : Peter Lang, 2012a. — S. 161–168.
18. *Materynska O.* Meronymie im Deutschen und Englischen // Semantik und Pragmatik im Spannungsfeld der germanistischen und kontrastiven Linguistik / Hgg. Larysa Iagupova / Vladimir Kaliuščenko, Andrzej Kaṭny, Heike Roll]. — Frankfurt am Main ; Berlin ; Bern ; Bruxelles ; New-York ; Oxford ; Warszawa ; Wien : Peter Lang, 2013. — S. 71–81. (Donezk Studien zur Germanistik, kontrastiven und diachronen Linguistik — Bd. 1).
19. *Materynska O.* Teil-Ganzes Beziehungen im interkulturellen Vergleich // [Festschrift für Prof. Andrzej Kaṭny zum 65. Geburtstag / [Hgg. Andrzej Kaṭny, Katarzyna Lukas, Czesława Schatte] / Olena Materynska. — Frankfurt am Main ; Berlin ; Bern ; Bruxelles ; New-York ; Oxford ; Warszawa ; Wien : Peter Lang, 2014. — S. 357–369 (Danziger Beiträge zur Germanistik. — Bd. 48).
20. *Mayerthaler W.* Ikonismus in der Morphologie / Willi Mayerthaler // Zeitschrift für Semiotik. — 1980. — Band 2. — Heft 1/2. — S. 20–37.
21. *Motsch W.* Semantische Grundlagen der Wortbildung / Wolfgang Motsch // Die Ordnung der Wörter : kognitive und lexikalische Strukturen [G. Harras (Hg)]. — Berlin ; New York : de Gruyter, 1995. — S. 193–226.
22. *Ortner L.* Substantivkomposita (Komposita und kompositionsähnliche Strukturen¹) / Deutsche Wortbildung: Typen und Tendenzen in der Gegenwartssprache; eine Bestandsaufnahme des Instituts für Deutsche Sprache, Forschungsstelle Innsbruck / Lorelies Ortner, Elgin Müller-Bollhagen. — Berlin ; New-York : Walter de Gruyter, 1991. — 863 S. — (Vierter Hauptteil Sprache der Gegenwart ; Bd. LXXIX).
23. *Platon Parmenides.* Griechisch / Deutsch / Platon [übersetzt von E. Martens]. — Stuttgart : Philipp Reclam Jun., 1987. — 207 S.
24. *Rosch E.* Classification of Real World Objects : Origins and Representations in Cognition / Eleanor Rosch / Thinking readings in cognitive science. — Cambridge ; London ; New-York ; Melbourne : Cambridge University Press, 1977. — P. 212–222.
25. *Shaw H.J.* Motivierte Komposita in der deutschen und englischen gegenwärtigen Sprache / J. Howard Shaw. — Tübingen : Gunter Narr Verlag, 1979. — 256 S. (Tübinger Beiträge zur Linguistik ; Bd. 118).
26. *Tafreschi A.* Zur Benennung und Kategorisierung alltäglicher Gegenstände : Onomasiologie, Srmasiologie und kognitive Semantik / Agnes Tafreschi. — Kassel : Kassel university press GmbH, 2006. — 143 S.
27. *Wellmann H.* Deutsche Wortbildung in europäischen Bezügen — Auswertung einer Bibliographie zur historischen Wortbildung / Hans Wellmann // Praxis — und Integrationsfelder der Wortbildungsforschung / [I. Barz (Hg.)]. — Heidelberg : Winter, 2000. — S. 280–298.
28. *Winston M.E.* A Taxonomy of Part-Whole Relations / Morton E. Winston, Roger Chaffin, Douglas Herrmann // Cognitive Science : a multidisciplinary journal. — 1987. — Vol. 11. — P. 417–444.